

Fact sheet

nummer 3 | juni 2010

Welke factoren spelen een rol bij onder advisering in het basisonderwijs?

Aan het eind van de basisschool staan leerlingen voor de keuze welk vervolgonderwijs zij willen gaan volgen. Om het niveau van vervolgonderwijs te bepalen zijn twee onafhankelijke indicaties beschikbaar: het advies van de basisschool en de eindscore op de Cito-toets. Indien het advies en de Cito-score met elkaar matchen, is er sprake van een passend advies. Als het advies echter lager is dan op basis van de Cito-score van de leerling verwacht kon worden, kan men spreken van 'onder advisering'. In het omgekeerde geval, het advies is juist hoger dan verwacht, spreekt men van 'over advisering'. In deze fact sheet wordt weergegeven in hoeverre er in Amsterdam sprake is van onder- en over advisering in het onderwijs. Daarnaast wordt nagegaan of bepaalde groepen leerlingen vaker ondergeadviseerd worden en of onder advisering op bepaalde typen scholen vaker voorkomt.

Het is voor de kwaliteitsvraagstukken in het primair en voortgezet onderwijs van belang dat kinderen accuraat geadviseerd worden. Een goede advisering kan problemen en moeilijkheden in de verdere schoolloopbaan van het kind voorkomen en zorgt ervoor dat het potentieel van de leerling ten volste benut wordt.

Eerdere onderzoeken naar onder- en over advisering laten een wisselend beeld zien. Aan de ene kant concluderen bijvoorbeeld Babeliowsky en Den Boer (2007), Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2007) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (2008) dat allochtone jongeren vaker ondergeadviseerd worden. Aan de andere kant stelt ITS (2007) juist dat hiervan geen sprake is.

Verschillen in methodiek en databronnen liggen waarschijnlijk ten grondslag aan deze tegenstrijdige bevindingen. In de onderzoeken is vaak een beperkt aantal relevante factoren gebruikt. Zo wordt bijvoorbeeld de sociaaleconomische positie van het huishouden geregeld buiten beschouwing gelaten.

In deze fact sheet wordt allereerst de actuele stand van zaken betreffende advisering in het Amsterdamse basisonderwijs in beeld gebracht. Recente data, uit schooljaar 2008/'09, worden hier toe gebruikt. Vervolgens wordt inzicht geboden in de mate waarin verschillende individuele en schoolkenmerken van invloed zijn op de advisering.

Tabel 1 Onder- en overgeadviseerde jongeren (2 niveaus verschil) naar etniciteit

	onder advisering		over advisering	
	ondergeadviseerde jongeren	% van etnische groep	overgeadviseerde jongeren	% van etnische groep
autochtoon	51	3,3	230	14,9
Surinaams	16	3,1	145	28,3
Turks	13	3,0	123	31,5
Marokkaans	25	3,3	256	33,7
overige niet-westers	16	3,2	119	23,8
westerse allochtoon	4	1,1	67	19,0
totaal	138^{a)}	3,1	1040^{b)}	23,4

a) 11 etniciteit onbekend.

bron: Cito-bestand DMO, schooljaar 2008/'09

b) 77 etniciteit onbekend.

De volgende drie vragen staan in deze fact sheet centraal:

- In hoeverre worden jongeren in het Amsterdamse basisonderwijs onder- dan wel overgeadviseerd?
- Worden bepaalde groepen leerlingen vaker ondergeadviseerd?
- Zijn er bepaalde typen scholen waar vaker onder advisering plaatsvindt?

Stand van zaken

In schooljaar 2008/'09 betrof de gemiddelde Cito-score 537 punten. Autochtone jongeren hadden gemiddeld een hogere Cito-score dan jongeren van allochtone herkomst, bijvoorbeeld Surinaamse of Turkse jongeren (541 versus 534 en 533). Van de leerlingen die in schooljaar 2008/'09 een advies voor vervolgonderwijs kregen, kreeg 56% een HAVO- of VWO-advies. Dit aandeel lag bij autochtone leerlingen hoger dan bij allochtone leerlingen (72% versus 41%).

Op basis van de bandbreedtes van Cito-scores die bij de schooladviezen horen (bijvoorbeeld bandbreedte 538-540 bij een HAVO-advies) en de door de leerling behaalde Cito-score is bepaald in welke mate sprake is van over- en

onder advisering.¹ Er wordt gesproken van onder- of over advisering als de bandbreedte van Cito-scores die bij het schooladvies hoort twee of meer punten afwijkt van de behaalde Cito-score.²

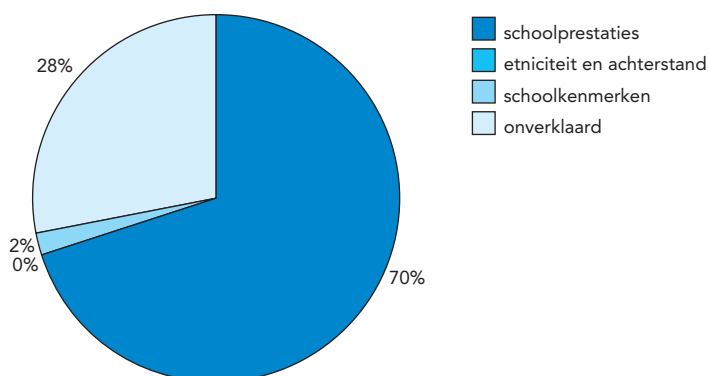
In totaal werd in schooljaar 2008/'09 3% van de leerlingen die hebben meegedaan aan de Cito-toets ondergeadviseerd en 23% overgeadviseerd. Dit betrof respectievelijk 138 en 1.040 leerlingen. Driekwart van de jongeren krijgt dus wel een schooladvies dat bij de behaalde Cito-score past. In vergelijking tot schooljaar 2006/'07 is er sprake van een lichte afname in het aandeel jongeren dat is ondergeadviseerd (5 naar 3%). Het aandeel jongeren dat is overgeadviseerd is redelijk stabiel (21 naar 23%).

De verdeling naar etnische herkomst staat in tabel 1 voor de grotere herkomstgroepen in Amsterdam weergegeven. Qua onder advisering is er weinig variatie tussen etnische groepen; het aandeel ligt rond de 3%. Verschillen zijn er wel bij de over advisering. Marokkaanse en Turkse scholieren worden relatief vaker overgeadviseerd en autochtone en westerse allochtone scholieren minder vaak.

Prestaties leerling

Een multi-level analyse is uitgevoerd op data van schooljaar 2006/'07 om na te gaan welke individuele en schoolkenmerken van invloed zijn op het advies dat een scholier krijgt. Uit deze analyse komt een belangrijke bevinding naar voren: de prestaties van de leerling (gebaseerd op de behaalde Cito-score) bepalen maar liefst voor 70% de hoogte van het schooladvies dat de scholieren krijgen. Dit betekent dat ruim twee derde van de variantie in het advies dat de scholen geven, verklaard kan worden door de prestaties van de leerling.

Figuur 2 Factoren van invloed op het schooladvies

Tabel 3 Logistische multi-level analyse met als afhankelijke variabele: **onder advisering (1 niveau of meer), 176 scholen, 2.163 leerlingen (Cito-score 536-549), alleen individuele kenmerken**

	odds-ratio
intercept	-0,98*
etniciteit-achterstand	
ref. ^{a)} = autochtoon geen achterstand	
autochtoon en achterstand	1,9*
allochtoon geen achterstand	1,3
allochtoon achterstand	1,5*

a) Referentiecategorie, categorie waarmee vergeleken wordt. bron: Cito-bestand DMO, schooljaar 2006/'07

* $p < .05$ (er is sprake van een significant verschil).

Andere factoren, zoals de etniciteit en achterstandpositie van de jongere en schoolkenmerken (zoals het aandeel allochtone leerlingen of de gemiddelde Cito-score) blijken slechts zeer kleine gedeelten van de variantie in schooladvies te verklaren (respectievelijk 0,4% en 1,8%; zie figuur 2).

Enkele andere factoren bleken geheel niet van invloed te zijn op het schooladvies, zoals de individuele kenmerken sekse en blijven zitten. Schoolkenmerken die geen rol spelen zijn: het aandeel achterstandsleerlingen, teveel of te weinig achterstands- of allochtone leerlingen (in vergelijking tot de samenstelling van de buurt), denominatie en de kwaliteit van de school.³ Uiteindelijk blijft 28% van het advies dat de leerling van school krijgt onverklaard door de kenmerken die in de analyse zijn meegenomen.

De capaciteit van de leerling is dus in grote mate bepalend. Het is desalniettemin interessant om na te gaan op welke wijze bepaalde factoren, zoals etniciteit en achterstand, maar ook bepaalde schoolkenmerken van invloed zijn op het schooladvies. Is er bijvoorbeeld sprake van onder advisering bij jongeren die zich in een achterstandspositie bevinden en zijn er scholen waar onder advisering vaker voorkomt dan elders?

Etniciteit en achterstand

Door middel van een logistische multi-level analyse (tabel 3) is nagegaan in hoeverre de sociaaleconomische positie en de etnische afkomst van een scholier de kans op onder advisering beïnvloedt. Leerlingen met een relatief hoge Cito-score worden in de analyse in beschouwing genomen, aangezien onder advisering vooral in dit hogere segment van Cito-scores plaatsvindt. Om de discrepantie tussen prestaties (gebaseerd op Cito-score) en het schooladvies te kunnen verklaren, wordt in deze analyse gekeken naar onder advisering gebaseerd op één niveau verschil.⁴

Leerlingen in een achterstandspositie blijken vaker ondergeadviseerd te worden. Dat geldt zowel voor allochtone als voor autochtone scholieren met een achterstandspositie. Autochtone jongeren met een achterstand worden 1,9 keer zo vaak ondergeadviseerd als autochtone jongeren zonder een achterstand, allochtone jongeren met een achterstand 1,5 keer zo vaak (tabel 3). Allochtone scholieren zonder achterstandspositie worden niet significant vaker ondergeadviseerd. Onder advisering wordt dus niet veroorzaakt door etnische herkomst, maar door de sociaaleconomische positie van de scholier.

Achterstand blijkt voor allochtone en autochtone scholieren niet in dezelfde mate van belang te zijn. Autochtone leerlingen met een achterstandspositie worden namelijk vaker ondergeadviseerd dan allochtone scholieren in eenzelfde positie.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat achterstand bij autochtone kinderen meer uitgekristalliseerd is dan bij allochtone kinderen – gemakkelijker herkenbaar bij wijze van spreken. Mogelijk speelt daarbij een rol dat de groep allochtone huishoudens die zich in een achterstandspositie bevindt meer divers is dan de groep autochtone huishoudens in een achterstandspositie. Bij allochtone huishoudens kan bijvoorbeeld de migratiegeschiedenis en het migratiemotief een rol spelen, een mindere beheersing van de Nederlandse taal en gebrek aan kansen in het herkomstland.

Een tweede verklarende factor is meer praktisch van aard. In deze studie is het zogenaamde leerlinggewicht gebruikt als indicatie voor achterstand bij een leerling. Het toekennen van dit leerlinggewicht, vond in de (inmiddels aangepaste) regeling van het CFI⁵ sneller plaats bij allochtone kinderen dan bij autochtone kinderen.⁶ Allochtone huishoudens hebben in deze studie daardoor simpelweg een wat grotere kans om tot de groep met een achterstandspositie gerekend te worden, waardoor de groep allochtone kinderen met een achterstandspositie minder nauwkeurig is afgebakend.

Schoolkenmerken

Er is vervolgens door middel van logistische regressieanalyses nagegaan of schoolkenmerken van invloed zijn op de kans op onder advisering. Twee factoren blijken een geringe rol van betekenis te spelen: de gemiddeld behaalde Cito-score en het aandeel allochtone leerlingen op een school.

Leerlingen op een school met een gemiddeld hogere Cito-score, worden iets vaker ondergeadviseerd. Per punt dat de gemiddelde Cito-score stijgt neemt de kans op onder advisering 1,1 keer toe. Ook het aandeel allochtone leerlingen op een school blijkt enige samenhang te hebben met onder advisering. Per procent allochtone leerlingen extra op een school, is er een 1,01 keer hogere kans op onder advisering. Gezien de beperkte invloed van beide schoolkenmerken is ervoor gekozen in dit bestek niet op zoek te gaan naar toetsbare verklaringen.

Conclusie

De Cito-score zelf, de prestatie van de leerling, blijkt veruit de belangrijkste factor te zijn bij het beantwoorden van de vraag wie welk advies krijgt. Achterstandspositie en schoolkenmerken spelen weliswaar een rol, maar wel een zeer beperkte rol. De over- en onder advisering die plaatsvindt op basis van achterstand en school-

kenmerken hebben dus slechts een geringe invloed op het daadwerkelijke advies. In dit onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar de vraag in welke mate onder- en over advisering zich in het Amsterdamse onderwijs voordoet en bij welke groepen. De vraag hoe onder- en over advisering moet worden beoordeeld is niet aan de orde geweest. De term onder advisering suggereert dat het onjuiste advisering zou betreffen. Dat is echter helemaal niet zeker. Stereotypering, of erger nog, discriminatie als mechanisme achter niet overeenkomende adviezen is niet acceptabel. Ook andere motieven en mechanismen kunnen echter een rol spelen (bijvoorbeeld dat ouders met een lage opleiding hun kinderen wellicht minder goed bij hun schoolcarrière kunnen begeleiden). Nader onderzoek, waarin het verdere verloop van de onderwijsloopbaan van (over- dan wel ondergeadviseerde) leerlingen betrokken wordt, zou hier meer inzicht in kunnen bieden.

Literatuur

Babeliowsky M en Boer R (2007). Voortgezet onderwijs in beeld. De leerlingen en hun resultaten in het Amsterdamse VO, schooljaar 2005/06. Amsterdam: DMO.

Davis, J. (1966). The campus as a frog pond: An application of the theory of relative deprivation to career decisions of college men. *American Journal of Sociology*, 72, 17-31.

DMO (2007). Eindadvies in Amsterdams PO. Amsterdam: DMO.

Driessen G, Smeets E (2007)¹. De relatie tussen prestaties en advies. Onder- of over advisering bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs? Nijmegen: ITS – Radboud Universiteit Nijmegen.

Stroucken L, Takkenberg D, Béguin A (2008). Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs. CBS: Sociaaleconomische trends, 2e kwartaal 2008.

Noten

- 1 Voor een exacte omschrijving van 'basisschooladviezen, Cito-scores en bandbreedtes', zie: www.dmo.amsterdam.nl.
- 2 Hiermee wordt ten eerste recht gedaan aan de praktijk van gemengde adviezen. Ten tweede kunnen zeer kleine fluctuaties (bijv. een 1 punt hogere Cito-score) hierdoor niet direct het vaststellen van onder- dan wel over advisering beïnvloeden.
- 3 Scholen die van de onderwijsinspectie het predicaat 'zwak' of 'zeer zwak' hebben gekregen.
- 4 Op basis van deze meer strikte definitie worden 870 leerlingen ondergeadviseerd.
- 5 Centrale Financiën Instellingen, een uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- 6 Bij autochtone huishoudens werd door het CFI alleen gekeken naar het opleidingsniveau, bij allochtone ouders gold ook een laag gekwalificeerde werkloosheid als criterium.

Colofon

Gemeente Amsterdam
Dienst Onderzoek en Statistiek

Oudezijds Voorburgwal 300
1012 GL Amsterdam
Telefoon 020 251 0333
Fax 020 251 0444
algemeen@os.amsterdam.nl
www.os.amsterdam.nl

Auteur:
drs. Jolijn Broekhuizen